

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ издава један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска)

Бр. 4.

У Сомбору 30. Априла 1898.

Год. XXX.

НЕГУЈМО ИДЕЈЕ, НУЖНИ СУ НАМ ИДЕАЛИ.

(За награду.)

И ако је ово чланак, који рефлектира на награду, ипак ми је *прва помисао у жељи*, да овај чланак прочита што више чита-лаца овог нашег листа. Особито млађе учитељство треба да прочита овај чланак, јер ваља једном да смо на чисто са правцем педагошким, који некада и до скоро владаше, а тај правац је „урођеност идеја“. Ми се морамо држати *верно* и *правом* смисла речи Аристотелових: *Non est in intellectu, quod non erat in sensu*, а послушати Коменског и све даље славне педагоге, који веле: *Non sit in intellectu, quod non fuerit in sensu*. Ово ће да рече: Још је Аристотел казао, да само оно знамо, што нам чула пруже, те нам с правом педагози, а и пракса веле: да не буде ништа у интелекту (разуму) нашем, што није било у чулима. Ово ће рећи право српски: *Оно знам, што видим*. Стекав оваково педагошко уверење прелазим у томе духу на своју тему, која не ће бити по обради обилна, колико желим да садржином буде снажна...

Прва појава као основ свима душевним појавама и радњама је *осет*. И ако на први поглед ова појава изгледа нејасна, ипак је врло лако се уверити, да је она израз и особина *органиског* бића. Свако ближе, подробније посматрање ће нас уверити, да је осет израз рада, коме дају импулз спољашњи предмети на тело наше, те се онда ти утецаји преносе нервном мрежом кроз тело нам у центар (средиште) нашег телесног и душевног рада, у *мозак*.

Мозак је сличан мору, у које се слевају безброј већих и мањих вода, а тако се исто излевају, те као да се и једне и друге губе зар. Оне воде, које се улевају, изгубе се у мору и постају *једно*. Оне, које се излевају из *једног* разграњују се у све мање и мање, те као да се губе у далеким крајевима. Са водама, које се улевају, могу се сравнити безбројни *сензитивни* (осећајни) нерви, а

са водама, које се излевају пак *моторни* (покретни) нерви. Њихова је задаћа зар различита, али је њихов рад тек увек као оно позитивни и негативни електрицитет *зajеднички*, те *узајамно* кружи по телу људском од првог, па до последњег часа живота нам. Или још боље да преставимо мозак као средиште телесног и душевног живота и рада нам замисливи га као паука у мрежи својој, те и он (као паук) у *тренутку* знаде за сваку промену, која се деси било у или на телу нам, а помоћу нерава, који се од већих, па до најситнијих кончастих облика разграђавају по телу, о чему се можемо из искуства уверити, *јер не осећамо на оном месту, где је ирекипугта веза са мозгом.*

Мозак је одиста резиденција душе наше, *regia animae* као што стари назваше, јер је у њему и деловима му седиште *осећања*, а без овога се не да *душевни рад ни замислити*. Особина осећања је као и код свију животиња основана на *скупу* свију делова, чврстих и течних човечјег тела, а ти су делови у непрестаној вези одржавајући равнотежу између спољашњег и унутрашњег света.

И ако је већ у организацији људској, да сваки и најмањи утецај примети, *ипак не можемо бити свесни ни једног утецаја, док исти не изазове промену у мозгу*. Тако нас опкољава зрак са својим утецајима, но од којих само оне свесно приметимо, које јачином својом изазову промену у мозгу. Тако човек у мирном (добром) спавању ништа „не осећа“. Здравље као обично стање „не примећујемо“, док болест као знатну промену осећамо. Често опет не можемо ни најјачи спољашњи утисак да приметимо, ако је мозак спречен јачим утисцима. Нпр. војник у боју не осети дуго да је рањен, дечко у игрању да се где ударио итд. *Према томе је осет прва свесна промена*, коју мозак осети и може да разликује.

Кад поспотримо човечје тело видећемо, да је оно машина са врло много делова, који стоје међу собом у чврстој вези, а сви скупа са мозгом, те може да примети *сваку* промену, јер се ни једна не може без њега десити.

Из досадашњег видесмо, да безброј утецаја из спољашњег света долазе до центра нам душевног и телесног, до мозга, а тек *посредовањем*. Ти посредници спољашњих утисака су *видљиви, телесне* су природе, а ми их зовемо *чулима*. Чула су, што но се вели, двери, кроз које опћи спољашњи свет око човека и унутрашњи свет у човеку. Чула, дакле, спровађају спољашње утиске у мозак,

и ти су утисци примарне (првотне, природе, а по степену су тројаки: *осет*, *опажај* и *престава*).

Осет је утецај, који у мозгу изазива промену.

Опажај је утецај, кога је мозак примио.

Престава је утецај у тој мери, да је он у мозгу већ као слика предмета од кога је утецај дошао.

Ове три појаве су елементи читавој душевној радњи, а извор им је у надражајима предмета и појава из природе. Ти надражаји утичу на чула, односно на њихов орган, на *нерв*, који је различите величине, неодређеног броја а у себи имаде услове за примање утисака, који су свиколики: *термички* (т. ј. светлости и тоpline), *механички*, *хемијски* и *електрички*.

Услед ових утецаја наш мозак осећа, опажа и представља. То му је примарна радња, у којој је најсавршенија *престава*, која се зове *идеа*.

Престава је елемент (основ, почело) душевног рада, јер је она модификован осет;

Престави је извор у предметима и појавама природним око човека;

Преставе се стварају у мозгу посредовањем чула.

Идеје (преставе) људске се стварају и развијају; а извор им је не у човеку, но ван њега, по споменутој: Non est in intellectu, quod non erat in sensu.

Како се на модификацији престава (идеа) оснивају и друге душевне радње, којима разна имена дајемо, а које ћемо споменути, *то ћемо се задржати код престава пратећи ту модификацију, а износећи важност његовању, образовању престава*. То нам је, бар треба да је, ваљда и као родитељима и учитељима главно, да pazимо на идеје (преставе), на елементе душевног рада наших питамаца, *те да им вратимо модификацију (мењање) и да их негујемо.*

Први узрок и извор идеи (престави) је, као што рекосмо, ван човека, у природи. Дуго је требало, да овај факт увери мислени свет. Велики број филозофа, особито јелинско-римске или класичне образованости, тврдо вероваху и учили су, да су *идеје урођене* т. ј. да њих имаде човек од рођења у посебној, од тела независној супстанцији, коју зваху *душа*. Ту особину душе, да имаде у себи клице различитих идеја особито заступаху Стоичари, Математичари, Халдејци итд. Сви ови дакле држаху, да се душа сама *креће*, да *раба*

(ствара) идеје, да мисли и расуђује о различитим предметима *без утецаја с поља.*

Јасни *психолошки* погледи, *физиолошки* опити, особито све ово у најновије време оборише ову „школу“. Сваки онај, који данас тврди, да човек може имати идеја и без чула и без спољашњег утецаја, исто греша, као кад верује, да слепи од рођења може да имаде потпуну преставу о предмету ком!

Последње оружје негдање „школе урођених идеја“ беше сан, у коме се у мозгу стварају идеје без утецаја с поља на чула! Разуме се, да и ово одпада, *јер је мозак пре саввања цун различитих идеја*, које у сну раде *несвојевољно и бесвесно*. И у сну се идеје модификују, те стварају или *сличне* идеје нпр. кад сањамо о чему смо говорили, што смо видели, или сасвим *противне* (различите) идеје, што је дало повода, да се сан сматра *несвесном* модификацијом престава и *бескрајном фантазијом*. И сан је по извору свом резултат утецаја на тело, а овим расположеја душевног. Тако је сан угодан или неугодан, што зависи од материјалне стране нпр. је ли варење као што треба, је ли крв здрава... Ако је ово у реду или нереду, онда је у истом стању и мозак, који баш као и у пијанству бесвесно и нејасно ради.

Као закључак и мало час реченом нека буде опет тврдња: да је извор идеја у утецајима на чула људска, која их преносе у мозак, где се стварају и дотерују. *Услед ради мозга душа може да осећа, мисли, да хоће*. Но као што спољашњи предмети и појаве налазе своје слике у мозгу, тако исто и оне идеје, које нам дух ствара (унутрашњост наша) морају опет да имају примену или посредну или непосредну са предметима и појавама ван нас. Не постоји ли ово, то сами у животу велимо: то и то нема смисла т. ј. нема никакове узрочне везе са каквим год предметом или појавом. Према томе је онда и продукција престава двојака, и то, што се обичније вели *опажањем* т. ј. чулима и *самоопажањем*, што је унутрашње опажање, продужење првотних идеја као разни осећаји и жеље.

Преставе (идеје) су у главном двојаке. Једне су *формалне* т. ј. преставе простора, времена, телесне величине, облика, покрета тела. Друге су *материјалне* т. ј. преставе гласа или звука, боје, укуса, температуре итд. Прве, формалне преставе зову још и *квантитативним*, а друге, материјалне *квалитативним*, јер им је одиста каквоћа и коликоћа сиче (sujet).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Престава (идеја) као најсавршенија примарна (првотна) душевна радња, рекли смо, модификује се (дотерива се, мења се) *по себи* или у *групама* (маси) или у *редовима*, те тако добијамо разне степене, управо облике душевног рада, које по суштини им разно називамо. *То свесно модификовање престава (идеја) са свима другим облицима зовемо мишлење.*

Мишлење је разрађивање престава, а условљава га здрав организам и вежбање. Начин рада мишлења је у пет праваца: или *преставе понављамо*, или их *растављамо* (делимо), или их *спирајемо*, или их у *одношај довађамо*, или их посебно *испитујемо* у намери да стечемо знање предмета кога.

Кад преставе понављамо, то је или *памтење* или *сећање*. Сећање је обично понављање појединих престава, а памтење је понављање читавог низа престава. Оба ова душевна рада су од особите важности по образовање човеково, те их ваља вежбати, особито *памтење*. Памтење може вежбањем до вештине да дотера. Ту вештину зовемо *мнемоника* или *мнемотехника*, кад памтимо много или тежих ствари помоћу каквих год знакова. Памтење треба вежбати у млађим годинама, *те многи греше, кад у школи не вежбају памтење*, а негују т. зв. *резонирање*. Јер, као што је крајност памтење запуштати, тако је окорела једностраност резонирање неговати из ране младости, стварати „зрелу“ децу, *а заборавити да је детинство доба куљења идеја* (престава), што ван школе бива несистематски, без реда, у школи пак са планом, у реду неком и са тачним надзором. Зато би добро било, да упамте ове речи Рикертове они, који су противни напаметном учењу.

*Auswendiglernen sei, mein Sohn, dir eine Pflicht;
Versäume nur dabei Inwendiglernen nicht.*

Хоћемо л' да негујемо идеје (преставе), то морамо неговати памтење, понављање престава.

(Свршиће се.)

НЕШТО О ШКОЛИ И РАДУ.

У једном од бројева прошле године цењеног овог листа, изађе похвални чланак о препоруци зборног читања и то ме нагони, такође рећи коју о истом и о другом чем.

Једна велика махна данашње школе јесте, да се љути на кућу (т. ј. родитеље), како су нехатни према раду школе. Још

пре 2—3 године и сам бежах тај, који се и на јавности против тога жалих; но касније мотрећи боље и размишљајући више — а упознавши се са струком већма — морадох и сво морам признати, да немамо право. Родитељи се заиста старају за рад школски, само што сем воље за то и бодрења, специјално — било због своје животне тегобе или због нестручности — даље нису у стању. Да је то заиста тако, доказује овај (и још многи слични) еклакантан пример. Саставши се једном са неким родитељем, између осталог рече ми: „Ја не знам како је то данас у школи. Ја се просто ни окренути не знам! Ето, колико пута дође мој деран, је ли бабо, како је ово или оно. Ја му почнем тумачити, ал' ће он: „е није, нами је господин друкче рек'о!“ на што се разљутим, те га пошљем матери, само да га одкуд не истучем, или против вас што ружно не кажем.“ Ово је истина, те тако јасан мотив за оборити нашу жалбу. Да би се пак то све избегло, а школско нам делање унапредило целисходно постало, држимо се строго девизе: у школи што мање предавати, но више учити; дакле, не зајавати, већ задано учити. То пак постићи моћно средство нам је, зборно читање.

Но цел, а по томе и употреба читања према разредима је двојака. До III. разреда бивши нам поса и цел проста рецепција читања, с тога се већим тежиштем на то и ослањамо, али не губимо зато из вида ни ине захтеве истога, само што ово тек приметном иницијативом учитеља бива. У овим (I. и II.) разредима обављамо зборно читање овако: Прво чита учитељ дотичан читалачки предмет но не много, али не ни врло мало. Исто читање нека је према тон-арту дечјем, полако и по слоговима — но ово нека је тек са тренутним паузама —; свака реч и речца да је малим застојем изговорена, да би исто на децу тек само надражај учинило, то увежбало те му ортографија тако рећи крвна постала. Код тачке или тачке и запете доста приметно постојати. Док учитељ ово ради, уједно и бодро пази да сваки показива и то тачно по учитељевом изговору даље, да за њим тихо читају. После тога рекне им, да сад сви на глас заједно то исто чине, почев с њима и он сам, а затим пази на изговор сваког појединца а и да ли тачно показива.

Овај је посао најтежи, јер врло ваља мотрити, пазити; тако, да чим чује погрешни изговор — ваља знати и који је*), зауставити одма све, те ако се исто први пут чита а предмет — односно реч — потежак, поновити са свима од почетка реченице. А ако

*) Зато у школи где их много има ваља поделити на групе од 20-ро, те је посао успешнији, темељнији.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

није прти пут или је лако, тада учинити исто само са дотичним. Заиста тешке речи сви и два-три пута изговарамо. У току овог делања такође их ваља навикнути, да приближивши се свршетку реченице, односно тачци, последњу реч изговорив (учитељ) вишим гласом, да стану и тек на реч „даље“ читају следеће. Овим чином ћемо их навикнути на лагано те и темељније, а приуговорити пут лепом и разумљивом читању.

Тако прочитамо двапут а по потреби и више пута исти одсек, па затим на исти начин даље наставимо. При раду већ другог одсека приметимо отуђење живаца т. ј. да деца почињу гласом падати; тада им помогнимо читавши и сами прво почевшим гласом, па ће и они усљед новог надражаја неприметно за нама. За одржање трајне свежности такође много чини, да учитељ није у једном истом опхођењу, већ час да стоји, час иде, час и сам чита или код ког показива, итд. но разуме се без да деца то примете, те можда усљед јаке, неочекиване промене на њ гледају или чак стану читањем.

Тако свршив одсек по одсек цео предмет, поновимо га целог па затим наложимо, да тако и код куће уче; те се тад не бојмо, да нам не ће знати лекцију; особито ми на селу.

Са песмама тако исто радимо; стих по стих односно, докле хоћемо да је задаћа.

У III. разреду ја радим тако исто, само већ са изричном напоменом захтева за лепо читање. Тако руководим и сам рад, но инак мотрим да су речи — па и везе — ма и у најмањем размаку изговорене, а то ради вежбања правописа имајући на уму, да је свако акцентирање тим стабилније, што је више-чулно. У овом разреду већ осећавши деца донекле моћ вештине читања, а стојећи под утиском дечје им сангвиничности — хоће да јуре; зато ваља чешће с њима да и сами читамо ма да тим опет отештавамо пажњу на све. За садржај не питам сад, већ оставим то при испитивању исте задаће за уверити се, да су и код куће што радили.

Но ваља ми приметити, да цео овај рад не траје врло дуго; јер као што сходном употребом буде врло целисходан, тако сувишним радом постаје штетно, јер деца науче готово напамет, дакле опет погрешно и површно, а поред тога се размази, те сâм ништа не дела што му и у природу пређе. Зато ваља учитељ да је вешт провидети потребу истог посла у школи, како би им посао олакшао,

наставу унапредио и што је најглавније неприметно их навикао на самосталан рад и начин истога.

Делајући тако у прва три разреда, у четвртом при српском језику није нужно, те ја и не радим. Овде деца имају већ толико вештине читања и душевне моћи, да исто и сами ураде са заданом лекцијом. Но и с њима радим зборно читање при славенској и мађарској пролекцији, што боме и приметих да је и саветно чинити.

Такође нам вељу корист донесе зборно читање код реалних студија (? Ур.) као предспрема учења на изуст. Особито пак за нас, који имамо више разреда заједно те мањкамо временом можда не-научено у школи надокнадити, пропустивши 3 - 4 и више дана размака. Одмах у III. разреду при учењу земљописа (где се учебник употребљује) по приповедању жељеног нам задатка, узмемо учебник, те по правилима зборног читања увежбамо исто добро; давши им упутства, воље и лакоће за код куће научити. То, и тако исто делама и у IV. разреду при свим предметима (па и катихизис) држећи се строго онога, да ако човек нешто разумети хоће — мора га добро знати, а још тим пре, ако то и другом саопштити жели. Не учинимо ли пак тај посао у школи, много дете (особито умно споро) почев тек код куће да чита, поплаши се*): „ја то не могу научити“, и не научи, а тиме смо боме одма одбачени временом.

Зато, заједно са писцем прошлог чланка, упозоравам браћу на употребу зборног читања, јер ће нас оно сачувати од многе несугласице са домом; истина отештати наш лични посао, али олакшати напредак, — осигурати циљ наставе нам.

П. Т.

РАЗГОВОРИ С ДЕЦОМ.

Пише: Душан Ћурић, учитељ осечки.
(Наставак.)

6. Одело и обућа.

Речи ми Влајко шта радиш у јутру кад устанеш? (Молим се Богу, умијем се, обучем, обујем се и очешљам се).

Шта облачиш на се? (кошуљу, прелук, капут, чакшире). Како се зове све то једним именом? (одело).

Шта обуваш? (ципеле, опанке). — Од чега је кошуља? (од платна). — Знате ли како постане платно? Ја ћу вам казати:

*) Ваш речи једнога

Платно се тка од вунене пређе, а пређа се преде од лана, конопље и од памука. То су децо биљке. Лан и конопља расту код нас на њиви, а памук расте тамо где је увек топло.

Одеда се праве од сукна, платна, чоје, тканине и коже. Јели видео ко год свилену хаљину? Но видиш та свилена хаљина т. ј. она тканина, ткала се од свелинех конаца. Те свилене конце прави свилена буба кад се учаури. Ево и ја ћу вам показати једну чауру свилене бубе. А знате ли од чега се прави сукно и тканина? Прави се од вуне. Од кога добијамо вуну? (од оваца). Како? (овце стрижемо). Из те вуне видите децо — преду жене на преслици вунене конце, а од тих вунених конаца прави се сукно. — Нашто је одело? (да нас чува од зиме). Носимо ли увек једнака одеда? Каква одеда носимо зими? (тешка и вунена а неки и кожна. — А лети? (кончана, бела и лака). — Ко носи кожна одеда? (сељаци). — Како се зове кожни капут? (кожух). — Ко прави кожухе? (ћурчија). — Какве су боје кожуси? (жуте, беле и црвене).

Од кога се добија кожа? (од животиња). — Животињска кожа се зове крзно.

Одело облачимо сваки дан. Кад радимо обучемо старо одело. Свецем облачимо ново, свечано одело. — Ко нема ново, облачи старо. — Но немојте мислити да лепо одело чини човека лепим. Не мора бити одело лепо и ново, само нека је чисто ма и закрпљено, само ако је срце чисто и поштено.

Милош је био сирото дете. Ишао је у школу издрпан. Отца није имао, а мати му није могла купити друго. Но он је за то ипак био сваки дан чист и умивен и очешљан. Једног дана дође Милош у оном истом оделу, али сад није било издрпано, већ лепо закрпљено. Он се томе радовао. — У школи је био Милош миран и најбољи ђак. А Остоја је био син богатих родитеља који је сваке недеље имао ново одело јер није знао чувати. То вам је био немаран, лењ, алкав и неваљао ђак. Он се хвалио оделом, а у школи је био последњи ђак. О испиту није ништа знао, а Милош све, па је Милош добио лепу књигу, и ново одело, а Остоја је био још осрамоћен као последњи ђак.

Ето видите децо да одело не дичи срце и душу. — Шта је ципела, чизма, и клопце? (обућа).

Од чега се праве ципеле и чизме? (од коже). Од чега се праве клопце? (од дрвета). — Ко носи клопце? (сироти). Одело и обућу треба чисто држати. Ко чисто држи дуже му траје.

7. Породица и родбина.

Бошко! Одакле ти долазиш у школу? (од куће).

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Јеси ли ти сам у кући? Има ли осим тебе још кога? Кога имаш све у кући? (оца, матер, сестру, брата).

Ко је од вас најстарији? (отац). — Па онда? (мати). — Ко је најмлађи? (Јоца). — Шта си ти и Јоца? (браћа). А шта вам је Милка? (сестра). — Да ли се ви свађате и тучете? (не). — Тако треба то је лепо. Браћа треба да се слажу и у љубави да живе, то Бог воли. — Ко се брине за вас, храни и одева? (отац и мати). — Како се зову отац и мати једним именом? (родитељи). — Памтите: Родитељи и деца чине једну породицу. Свака породица има своје презиме. Ти си Петровић, онај је Косић, овај Миленковић итд.

Шта си ти твојим родитељима? (син). А шта је Милка њима? (кћи). — Богољубе! Има ли твој отац оца? (има). — Шта је он теби? (деда). Шта си ти њему? (унук).

Знаш ону песму:

Узо деда свог унука, мето га на крило,

Па уз гусле певао му, што је некад било. итд.

А има ли твој отац још живу матер? (има). Шта је она теби? (мајка, баба). Милице! Има ли твоја мати сестру? (има). Шта је она теби? (тетка). А има ли твоја мати брата? (има). Шта је он теби? (ујак). Шта је теби ујакова жена? (ујна). Шта си ти њима? (нећака). — Шта су њина деца теби? (браћа и сестре од ујака). — Шта си ти Ранко твоме ујаку? (нећак).

Шта је теби брат твог оца Милораде! (стриц). Шта си ти њима? (синовац). — Има ли ко удату сестру? Шта је њен муж теби? (шогор). — Шта сте ви сви међу собом? (родови). — Дакле, ето видите, неко има родова по матери а неко по оцу.

У породици је најстарији отац. Ако отац није жив онда је мати, ако не ће мати да управља кућом и да води бригу за целу породицу, онда чланови једне породице изаберу најмудријег, најпоштенијег и највреднијег да се он брине и кућом управља, и тај се зове кућни старешина. Он је глава једне породице. — Сви у кући морају слушати старешину. Где млађи не слушају свога старешину, где се свађају па ништа не раде ту је неслога, а где је неслога ту ни среће нема.

Сад ћу вам приповедити једну причу:

„Један отац имао седам синова, који су се сваки дан свађали ма за што. Кад год су се свађали, нису ништа радили, а посао стајао и тако дангубили, па нити себи нити кући користили. Место да су се богатели они су почели пропадати. Отац не мога дуго гледати ову неслогу својих синова, дозове их к себи и заповеди им да донесу један снопих пружа чврсто везан.

Синови му донесоше и метнуше пред оца. Отац им рече: Ко ми преломи овај снопић, томе ћу оставити цело имање. — Синови се опробају редом, али ниједан да прелсми снопић. Тад истом рекоше оцу: „Не можемо ми ниједан то учинити!“ Онда отац рече: „Истина је децо моја да не можете, не само ви, него нико док је снопић везан.“ Тада отац одреши снопић и рече: „Дед сад ломите!“ Браћа сад видеше шта им је отац хтео рећи, пак видећи своју велику погрешку, покају се и обећају да ће и они од сад бити сложни као овај снопић кад је био свезан.“ (Из Чутурилове читанке II.)

Имаш ли ти Љубиша оца? (немам). Имаш ли матер? (немам).

Ето видите децо! Ви сви имате оца и матер само Љубиша нема. Но није само Љубиша који нема оца ни матере, има још много деце у свету који немају оца ни матере. Та деца су сирочад. Али знајте да се за сирочад брине благи Бог. — Сва деца нека поштују родитеље, учитеље, свештенике и све друге старије.

Приметба: Добро је да учитељ покаже слику из ове лекције.

(Наставиће се.)

УЧИТЕЉСКЕ ПЛАТЕ У РАЗНИМ ЕВРОПСКИМ ДРЖАВАМА. ✓

Саопштно М. Бандић.

1. Доња Аустрија.

Плате учитеља основних и грађанских школа први пут су уређене 1873. године. Од 1. јануара 1895. важе нови платежни разреди. Тада је ступио у живот закон, који осим Беча учитељске плате у 5 разреда подељује. У I. разред долазе учитељи грађанских школа и управитељи, који имају 1000 ф. и 900 ф. плате. Плата у II. разреду је 900 ф. Овамо долазе учитељице грађанских школа и управитељице. У III. платежни разред долазе главни и редовни учитељи основ. школа. Ови су подељени у три одељења с платом од 900, 800 и 700 фор. У IV. платежни разред долазе учитељице основ. школа с платом од 600 и 500 фор. Привремено намештени учит. заменици немају сталну плату, него само награду и то они који немају сведочанство о оспособљењу добијају 400 фор., а они који имају оспособљење добијају 450 фор. награде.

Учитељи имају права и на петодогешњи доплатак. Управитељи добијају у 6 пута по 100 ф. доплатак, али се од тога само половина урачунава у мировину. Доплатци осталих учитеља су 50 фор. у шест пута и сви се урачунавају у мировину. Управитељи добијају награду за управитељске дужности.

Беч има засебну поделу учитељских плата. Закон од 1891.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

године подељује учитељске плате у 8 разреда. У први разред долазе управитељи и управитељице грађ. школа са плаћом од 1400—1500 фор. У други разред долазе управитељи и управитељице с платом од 1200—1300 фор. У трећи разред долазе учитељи грађанских школа с платом од 1000—1100 фор. У четврти разред долазе учитељице грађ. школа с платом од 1000—900 ф. У пети и шести разред долазе учитељи и учитељице основ. школа с платом од 800 и 900 фор. У седми разред долазе помоћни учитељи, у осми разред помоћне учитељице с платом од 600—700 фор.

У сваком платежном разреду само једна трећина учитеља ужива веће плате. Осим тога сваки учитељ I., II., VII. и VIII. платежног разреда мора бар 5 година служити у том разреду и онда прелази у виши платежни разред; а учитељи III., IV., V. и VI. платежног разреда морају бар 10 година служити па да пређу у виши платежни разред. Осим помоћних учитеља и учитељица сви други добијају пето-годишњи додатак.

Ако учитељ преко законом прописаних још који час држи у школи за то добија награду, која се не урачунава у мировину. Количина те награде равна се по платежним разредима.

2. Горња Аустрија.

Учитељи на јавним нар. школама подељени су у три платежна разреда. Разреди се равнају по општинама, тако да општине, које су у брдовитим пределима, где су куће раштркане и по далеко од школе и које имају мање од 2000 становника, тамо имају учитељи 600 фор. плате и то је први платежни разред. У други разред спадају општине, које имају 2—4000 становника, у тима је плата 700 фор. У трећи разред спадају општине, које имају преко 4000 становника, у тима је плата 800 фор. Спомоћни учитељи на јавним школама ако су оспособљени имају 500 фор., а без оспособљења 400 фор.

Управитељи имају 100 фор. доплата, и то само у оним местима где на једној школи ради више од 3 учитељске снаге. Стално намештени учитељи имају 50 фор. петогодишњег доплата, спомоћни учитељи 25 фор. Још добијају учитељи станове, ако је могуће у школском здању ако не онда добијају у име станарине 15% од редовне плате.

3. Салцбург.

Овде постоје два платежна разреда, који су установљени

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

законом од 1892. године и који се сваких 10 година преиначују. Но државна школска власт има права међувремено, ако нађе за потребно, ове поделе измењивати.

Учитељи имају у првом платежном разреду 600 фор., у другом разреду 500 фор. Вароши Салцбург и Халејн не спадају у ове разреде; у тим местима је учитељска плата 800 фор. Помоћни учитељи у овим варошима имају 500 фор., у другим местима 400 фор. Учитељице имају 80% од оне плате у ком платежном разреду делају.

У име петогодишњег доплатака добијају 10% од редовне плате. Сваки учитељ има права на шест доплатака, а године службовања му се урачунавају па ма у ком месту те круновине да је учитељевао.

Право на стан у нарави имају само управитељи. Ако општина нема згодно место за стан, добија управитељ 10% од плате у име станарине. Остали учитељи и учитељице само у том случају добијају стан у нарави, ако општина таким располаже, а ако га нема, у име станарине добијају 40 фор., осим вароши Салцбурга, где учитељи добијају 10% од плате у име станарине.

4. Тиролска.

Између аустријских круновина у погледу школа Тиролска баш не стоји у најуређенијем стању. Истина, да нигде и природа не смета толико редовном похађању школа као овде, али ипак човечја воља може све тешкоће да свлада, јер ту служи за пример кантон бернски у Швајцарској чије се народне школе међу најнапредније убројавају.

У Тиролској постоје три платежна разреда. У првом разреду је плата учитеља 600 фор., учитељица 500 фор.; у другом платежном разреду учитеља 500 ф., учитељица 400 ф.; у трећем разреду је плата 400 и 300 фор. Ово је минимум учитељских плата, али закон овлашћује општине да могу својим учитељима и доплатаке одређивати.

Учитељи који су 10 година непрекидно у једној општини учитељевали добијају 10% доплатака; а ако су 15 година учитељевали у једној општини, осим оног првог добијају још 5% доплатака. Први доплатаци се у три маха после сваких 10 година службовања добијају.

Редовни учитељи добијају стан у нарави састојећи се из две собе и других потребних стаја, Ако општина није у стању дати

стан у нарави, онда учитељ добија 15% од плате у име станарине. Управитељ добија за сваки разред 10 фор. годишње награде.

5. Форалберг.

У Форалбергу постоје три платежна разреда. У општинама првог платежног разреда не сме бити плата мања од 600 ф., у другом разреду не сме бити мања од 400 фор., у трећем не сме бити мања од 300 фор. Учитељице уживају 60% од учитељске плате. Доплатци су десетогодишњи, а износе 10% од сталне плате. Само управитељи имају права на стан или станарину. Остали учитељи само у том случају имају права на стан, ако је и пре 1870. год. с тим учитељском местом било скопчано право на стан или станарину.

(Наставиће се).

НЕКРОЛОГ.

† **Константин Максимовић** асесор кр. сиротинског стола Бач-Бодрошке жупаније, напрасно је преминуо 17. априла т. г. у ½7 сахати ујутру у 45. години живота свога. Покојник је био члан м. црквеног и школског одбора и као такав вада је ревно радио на корист школских ствари. Био је и председник српске певачке дружине овдашње и врло омиљена личност у грађанству овдашњем. Уз саучешће многобројног народа сахрањен је у недељу 19. априла. На спроводу су из почасте присуствовале све српске школе овдашње. Оплакује га верна љуба госпођа Антонија с децом Ђорђем, Бранком и Јулијом. — Бог да га прости! Вечна му успомена!

И.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Дар учитељској школи сомборској. Његово Величанство краљ Србије Александар I. благоволео је подарити један факсимилсани примерак Мирославлева Јеванђеља и српској учитељској школи сомборској. Управа заводска је надлежним путем благодарила узвишеном дароватељу на овом лепом и ретком дару.

Постављена. Софија Бошковићева намесна учитељица у Добринцима, постављена је за привр. учитељицу ниже пучке школе у истом месту. — Ђакон Димитрије Витковић намесни вероучитељ стручних школа и женскога лицеја у Загребу именован је за правог учитеља у истим школама. — Александер Живановић прави вероучитељ кр. реалне гимназије, кр. гимназије и кр. мушке учитељске школе у Осеку, потврђен је стално у истој служби и додељен му је наслов професора.

Педагошки музеји. Петроградски педагошки музеј највише се одликује обимом и zgodним уређењем. За њим долази Musée pédagogique у Паризу, а за овим Musée scolaire у Брислу. После је важан Циришки „Pestalozzianum“. У Немачкој има 7 већих збирака за васпитање и наставу, а то је од прилике половина свих европских школских музеја. Најзнатнија је централна педагошка библиотека Коменскога („Comeniusverein“) у Лајцигу. Затим долазе два берлинска завода. Школски музеји у Бечу и Риму сад су затворени због недостатка средстава. — Пр. Гл.

Петроградски школски округ обухвата ове губерније: петроградеку, исковску, новгородску, вологодску, олонечку и архангелску. Целокупан број ученика у истом школском округу износио је 1895. године 126,374, и то 87,588 дечака и 38,786 девојчица. Наставника је било свега 4475; и то 1719 за науку вере, 1403 за друге и 1353 учитељице. Издржавање свију школа тог шк. округа у поменутој години, стало је 1.499,924 рубаља. Саме књиге и наставна средства коштали су 81,947 рубаља. За основне школе највише је дала петроградска варошка управа и то 670,293 рубље, дакле трећину целе своте. — Пр. Гл.

РАЗНО.

Племенити дар. Његова Светост Патријарх, преузвишени господин Георгије, благоизволео је подарити из своје приватне благајне хиљаду форината, на оправку цркве манастира Врдника-Раванице у Срему. Живео узвишени архипастир на многа љета!

Поклон. Високоблагородна госпођа Меланија Вукићевићка поклонила је Добротворној Задрузи Срикиња Сомборкиња сто форината а. вр. за спомен своје рано преминуле кћери Сиде. Задруга је овај дар примила и закључила је, да се из њега начини један засебни фонд, под називом „Фонд Сиде Вукићевићеве“ чији ће се приходи сваке године на потпомагање сиротиње употребити.

Добротворна Задруга Срикиња Сомборкиња по својој племенитој и добротворној цели задела је хаљиницама за врбицу тридесеторо сиротих ученица овдашње народне школе. Овај дар предан је одређеним ученицама на најсвечанији начин, на сам дан Лазареве суботе око 10 часова пре подне у присуству благородног г. Др. Паје Дракулића, председника црквене општине сомборске, врсне председнице Добротворне Задруге гђе Катарине Вујић, одборница задружних, учитељица овдашњих нар. школа и у присуству неколико уважених грађана уз прикладан и дирљив говор врлоуваженог г. управитеља Н. Ђ Вукићевића којим је он дечицу упознао са значајем тога дана и ратумачио им разумљивим начином, зашто се тога дана носи врбица и на Цветних дели народу у цркви, и да ми овај обичај држимо, да се сетимо и да нам се у памети занавља помен на онај свечан дан, када је на погледу страсне недеље народ предусрео Христа Спаситеља при доласку његову у Јерусалим очаран и побуђен новим чудом Христовим, ускршењем из мртвих друга његова Лазара, и с границима финиковим у рукама вапијао му: „Осана во вишњих благословен грјадј во имја Господње“ — и да је у тој гомили било

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

с матерама и деце, коју је Христос особито миловао са чистоте срца њихова а и данас милује те му и највећма годи песма и поздрав из уста невине и и безазлене дечице. Како је мило било погледати сироту дечицу, где с радошћу у редовима осталих својих другарица поју „Обшчеје воскресеније“. Како тек мило беше задрузи и одборкињама Добротворне Задруге када угледаше ту радост невине дечице, која би можда остала код куће плачна и тужна не имајући одело за ту лепу свечаност дечју, да се за њих није постарала Добротворна Задруга и њезине одборнице вредне, које не пожалише труда, те саме прионуше око шва и заодеше ове малише. Евала свесној нашој Добротворној Задрузи на бризи и старању за сироте, а нека је хвала и врским одборницама на пожртвовању и труду њиховом, нека им је награда што их је сав народ икупљен благосиљао.

Милева.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Блаженоуцпокојеном Архиепископу Биоградском и Митрополиту Србије МИХАИЛУ у саомен. Ријеч на парастосу у саборној цркви новосадској 15. фебруара 1898. Говорио протопрезвитер Јован Вучковић. — Цпо приход ове књижице иде на споменик Митрополиту Михаилу. — Штампано трошком А. Пајевића. У Новом Саду, штампарија Ђорђа Ивковића 1898. Цена 8 новч. или 15 пара дин. 8⁰ стр. 13. — Књизи је прикључена и слика великог покојника из млађег му доба.

Голуице приповетка за српску младеж по Христову Шмиту, превео М. — Цена 5 новч. (Издање Браће М. Поповића).

Ускршње јаје приповетка Хр. Шмита, превео Коста Миодраговић-Сремац. — Цена 8 новч. (Издање Браће М. Поповића).

Дрвени крст приповетка Хр. Шмита, превео К. Миодраговић-Сремац. — Цена 5 новч. (Издање Браће М. Поповића).

Пожар приповетка у писмима, написао Хр. Шмит. — Цена 5 новч. (Издање Браће М. Поповића).

Најбоље наслеђство приповетка Хр. Шмита, превео К. Миодраговић-Сремац. — Цена 5 новч. (Издање Браће М. Поповића).

Ускршња јаја приповетка за децу, написао Хр. Шмит. — Цена 15 новч. (Издање Јована Радака у В. Кикинди).

Из српске књижевности слике и расправе од Милана Савића. У Новом Саду, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. 1898. Цена ?

О образовању говорио о св. Сави у учитељској школи у Пакрацу Јов. Јанко Кнежевић. Прештампано из „Школског Одјека“. — У Новом Саду, српска штампарија дра Светозара Милетића. 1898. Цена ?

Шемагизам православне епархије Бокоторске, Дубровачке и Спичанске за годину 1898. Издање и наклада православне конзисторије. — Цена ?

 Идући број нашега листа изаћи ће мало доцније, но што би му време било.

Уредништво и администрација „Школског Листа“.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А